

WAGNERIANA CATALANA N° 18 ANY 2003

TEMA 8. ALTRES COMPOSITORS: 8.2. WAGNERIANS DE LA RESTA D' EUROPA

TÍTOL: **AUGUSTA HOLMÈS: UN RECORREGUT D'INTERÈS**

AUTOR: *Associació "A l'écoute d'Augusta Holmes"**

Augusta Holmès, música admirada per Liszt, Saint Saëns, Gounod i molts d'altres, amiga de Mallarmé, de Villiers de l'Isle Adam i de César Franck, cèlebre a finals del segle XIX a Itàlia, Alemanya i Estats Units, morí el gener de 1903. Des de llavors s'ha ocultat la seva memòria. Nascuda l'any 1847, convençuda de les seves dots, Augusta Holmès es consagrà completament a la composició en una època en què la dona es limitava a les obres lleugeres. Té quinze anys quan les seves primeres obres encandil·len Liszt, 21 quan tres de les seves obres són executades a Versailles, però vol anar més lluny. A la manera de Wagner, concebeix la música, el llibret i la posada en escena com un tot, i compon simfonies dramàtiques i obres líriques, invadint així els terrenys exclusivament masculins fins a la data. Les seves primeres peces per a solistes, cors i orquestra li obren l'any 1872 les portes de la sala Pleyel i l'any 1877, Edouard Colonne dirigeix al Châtelet, la seva primera obra simfònica. Dotada d'una veu profunda, excel·lent pianista, es consagra a partir d'aleshores enterament a la composició. Esdevé deixeble de César Franck. El 1880, presenta "Les Argonautes" al Concurs de la ciutat de París. Un jurat desitjós de complaure al prefecte del Sena, que afaforeix obertament un altre candidat, li atorga només el segon lloc, la qual cosa genera les protestes indignades de Massenet, Gounod, Franck, Saint-Saëns, Godard i Colonne. Estrenada als Concerts Populars, reposada als Concerts del Conservatori, aquesta simfonia dramàtica obté l'èxit i el crític Darcours, després d'haver assenyalat algunes exageracions, conclou dient que és impossible, en cert moments, no cridar: "Qué n'és de bonic!" L'any 1899, per tal de celebrar el centenari de la revolució, la vila de París s'adreça a Augusta Holmès. D'això en resulta l' "Ode Triomfale" que per un cost de 300.000 francs d'or serà representada en tres sessions al Palau de la Indústria transformat, després de grans despeses, en sala d'òpera davant una platea de 22.000 entusiastes espectadors. El conjunt, dirigit per Edouard Colonne, va necessitar 900 músics i coristes, 300 figurants i les grans veus de l'època. Camille Saint-Saëns lloarà "la seguretat del gest, la potència i la intel·ligència amb que l'autor ha sabut disciplinar les formidables masses corals, dominar aquest mar orquestral". L'any següent la ciutat de Florencia encarrega a la música un "Himne a la Paix", gairebé tant

costós, la qual cosa posa les multituds italianes als seus peus. La seva nomenada s'exten cap els Estats Units i la ciutat de Chicago li encarrega una obra per l'Exposició que tindrà lloc el 1893. A Augusta li manca salvar el darrer graó de l'escala per assolir l'èxit: l'Òpera Garnier. La seva òpera "La Montagne Noire" és acceptada a l'Opera Garnier la mateixa nit de la seva estrena, però l'Augusta ha subestimat les rancúnies suscidades pels seus èxits. Un mes abans de l'assaig general, la premsa, sota pressió, recorda "els infortunis de les rares autores femenines d'òpera" i Jules Huret, en les columnas de "Le Figaro", pregunta "Què parirà aquesta muntanya?". La nit de l'estrena, el públic aplaudeix però l'endemà la ràbia de la crítica es desferma. Amb una bonica inconstància, retreuen a la música allò que abans li lloaven, lamenten l'absència d'allò que fins aleshores criticaven. L'estil de l'Augusta s'assembla a ella mateixa: estil ardent, lluminós, sempre ha barrejat l'audàcia guerrera i el romanç, el lirisme amorós i l'epopeia heròica. Li retreien que sonava massa el metall?; doncs ara es queixen de la seva moderació. Eren rars abans els oasis de calma? Doncs ara l'elegia es jutjada massa important. Reyer, un dels seus pitjors detractors reconeixerà anys més tard: No desitjem obrir les portes dels nostre teatres i les nostres òperes a dones autores". "La Montaigne Noire", es manté però tretze representacions. Camille Saint-Saëns que va trobar qualitat en la partitura, va escriure a l'Augusta: "La vulgaritat detesta una glòria importuna de la que no pot participar, aquell que tempta la sort sempre és detestat".

Ferida però imperturbable, l'Augusta perservera. L'any de la seva mort treballa en una nova òpera "Marie Stuart" i, darrera revenja, està en tractes amb el Metropolitan per la posada en escena de "La Montagne Noire", a New York.

Wagner, escoltant l'Augusta Holmès cantant les seves primeres composicions, la va classificar entre els esperits vius i creadors; Liszt, que encapçalava les seves cartes amb un "estimada Mestra", jutjava la seva melodia "Là-bas au pays des rêves" a l'alçada de les més belles inspiracions de Schubert. Mistral li demanava que "donès ales als seus versos"; Edouard Colonne volia dirigir personalment les seves obres; Camille Saint-Saëns la lloava "en una època en que l'habilitat es troba universalment repartida i l'orquestra ben treballada", de gosar canviar-ho tot. Per a ella Cèsar Frank composà el dramàtic "Quintet amb piano", Georges Franck desitjava que fos ella qui orquestrés una obra inacabada del seu pare i els seus pitjors detractors van haver d'admetre que "La Montagne Noire" contenia molt boniques pàgines. Podem deixar desaparèixer les composicions d'una dona que marcà tan fortament els seus contemporanis, que tants mestres van aplaudir? Reynaldo Hahn, a qui es deu un dels més bells homenatges que li foren retuts, va profetitzar: "Holmès gosà tots els abandonaments,

totes les agonies... Aquest do de l'accent popular pocs músics l'han aconseguit com Holmès, i a ell deurà la immortalitat, la immortalitat vertadera, la que sobreviu al nom mateix que ella ha il.lustrat.”

Cal meravellar-se del silenci que rodeja l'obra de l'Augusta Holmès l'endemà de la seva mort? Hi ha qui argumenta que aquest silenci es deu a un canvi de moda. Debussy, Stravinsky, Schönberg i Ravel introduïen aleshores noves formes d'expressió. Poc convincent, l'explicació no justifica de cap manera la desaparició de les melodies de l'Augusta, molt populars pel seu gran públic d'aleshores entregat a les novetats orquestrals. La seva vida privada tampoc és aliena a l'ostracisme que la rodeja.

Formant part per raó del seu naixement d'una classe social elevada dintre d'una societat perfectament estructurada, Augusta, força bella en la seva joventut, apassionada en tot, refusa ràpidament els codis. Comanda la seva vida privada tal com dirigeix la seva obra: només obeeix les seves conviccions; segueix els seus objectius, estableix els seus propis criteris. Educada per un pare liberal i cultivat, als 16 anys ella és la reina del cercle de joves artistes. Theuriet es confessa encisat de la seva estranya veu de contralt i la fa protagonista d'una novel.la; el poeta Cazalis veu en ella l'Herodiade somniada; Clairin, després d'haver-li sentir interpretar la Juliette de Gounod diu: “aquell vespre tots estavem enamorats de Holmès”; Saint-Saëns li proposa matrimoni i Villiers de l'Isle-Adam, en principi reticent, la compara a una figura d'Ossian participant en el premi de Roma, Régnalt la representa, amb el bust nu, com a Thetis entregant les armes a Aquil.les, i aconsegueix un Premi. El pintor ha treballat de memòria, però una aura d'escàndol rodeja l'Augusta que aleshores té 18 anys. Aquest serà el primer escàndol, però no el darrer.

Paral.lelament participa en dos cenacles mal vistos per una societat que s'omple d'elegies romàntiques i d'òperes bufes. S'entusiamen amb el moviment poètic del “Parnasse Contemporain,” que dirigeix Catulle Mendès i encara més amb aquells que intenten promocionar a França la música de Wagner. Amb el major Holmès assisteix als tumultuosos Concerts que representen les obres del mestre, i el crític Hugues Imbert, anys després, recordarà “aquella noia bonica, de cabellera daurada, amb perfil net sobre el qual es reflexava la més viva intel.ligència i la més gran decissió, que escoltava amb un gran recolliment”. Arribada a Munich l'estiu de 1869, per assistir a l'estrena de l'**Or del Rhin**, l'Augusta sedueix el jove director d'orquestra Hans Richter, es troba amb el seu il.lustre amic per correspondència l'abat Liszt que la porta a passejar per tots els salons de la vila, segueixen la mateixa partitura en l'assaig general. A Tribschen canta les seves pròpies composicions

davant Wagner i el mestre li aconsella que no es deixi influenciar per ningú. Un periodista alemany anuncia el noviatge de Richard Wagner i la senyoreta Holmès, notícia totalment falsa. Allò que no precisa el comentarista és que a Tribtschen s'hi troben aleshores Catulle Mendès i Judith Gautier, recent casats, havent-se enamorat bojament l'Augusta del ben plantat Catulle que tampoc ha restat insensible als seus encants. La seva relació durarà disset anys, ell li donarà cinc fills, dels que ella s'en ocuparà ben poc i Judith no li perdonarà mai la ruptura. A partir que Augusta es relaciona amb els deixebles de Franck, en l'esclat de la trentena, ella experimenta també la tempesta. Saint-Saëns acaba de dedicar-li "El Rouet d'Omphale", Vincent d'Indy declara estar "completament captivat per la bella Augusta" i César Franck li compona el Quintet amb piano, obra de febre i d'angoixa, reveladora d'una passió victoriosament combatuda. Si ella es pot enorgullir d'aduladores amistats, com la de Stéphane Mallarmé o Edouard Colonne, Augusta, per damunt del què diran, freqüenta durant un temps el saló de Nina de Callias, "aquest taller de descomposició intel·lectual", diran els Goncourt, després es fa amb la molt guapa però mig mundana Méry Laurent, la dona que va inspirar a Manet, Mallarmé i Proust.

D'aquest no respectar les regles establertes, Augusta Holmès en pagarà el preu sense plànyer-se, fidel als seus amics, als seus gustos, als seus acords. Al contrari que el model de la seva vida privada, ha assolit per a la seva carrera el mite de la masculinitat, entestada en guanyar-se la vida si bé ningú no li obligava. Un cop desapareguts aquells que coneixien el seu talent, qui podia desitjar servir la seva memòria? Inclassificable, molt particular, massa independent per a formar part d'un cercle o per a formar alumnes, massa celebrada per no despertar gelosies, l'Augusta només podia desaparèixer dels programes com de les enciclopèdies amb el beneplàcit d'aquells a qui havia fet ombra: compositors, censors i moralistes.

La música d'Augusta Holmès seduï els seus contemporanis, que no foren pocs, les seves suites líriques feren vibrar les sales de concert, les seves melodies se sentiren tant en els salons com en les casetes més humils... En ocasió del centenari de la seva mort, el gener de 1903, ens agradaria ressuscitar l'obra d'aquesta músic excepcional, susceptible d'encantar encara molts melòmans.

Amb aquesta intenció ja hem donat alguns passos. Entre les institucions disposades a recolzar l'associació ja podem citar la Biblioteca Nacional de l'Òpera, el Departament de Música de la Biblioteca Nacional de França, la Biblioteca Municipal de Versailles, els Arxius Departamentals d'Yvelines, l'Ajuntament de Versailles, l'Unió de Dones Professoros i

Compositors de Música. Aquesta llista no és limitada, doncs la manca de temps no ens ha permès efectuar la totalitat de passos previstos.

Per tal que l'any 2003 sigui el del retorn de l'obra d'Augusta Holmès, hem iniciat d'una banda una sèrie d'accions, principalment a la ciutat de Versailles, vila de la seva adolescència i d'una altra banda, ara amb diferents estaments parisins, essent París la ciutat que trià com a domicili i que gaudí dels seus més bonics triomfs. Les manifestacions previstes són de tres classes: exposicions, concerts i conferències. Hem endegat també relacions amb Ràdio France per tal d'aconseguir una programació en la seva onda. I l'enregistrament d'un CD amb melodies interpretades per la soprano Isabelle Sabrié, ja està essent estudiat.

Hem contactat amb les ciutats de Poitiers, Saintes i Toulouse. Seriem molt feliços si les obres d'Augusta Holmès poguessin ser interpretades en altres llocs i restem oberts a qualsevol suggeriment.

AUGUSTA HOLMÈS: Breu Biografia **

Neix a París, de pare irlandès i de mare anglesa.

Primers admiradors, entre ells Camille Saint-Saëns, que es mantindrà com a tal tota la vida

Correspondència amb Liszt i Primer Concert a Versailles

Trobada amb Liszt i amb Wagner

Tot i ser ciutadana britànica pel seu naixement, pren partit decididament per França, quan la Gran Bretanya es mostra neutral en el conflicte. A partir d'aquí, trenca tota relació amb Wagner a qui admirarà des d'aleshores només com músic.

1871 Combat amb els seus amics el París assetjat. Escriu "**Vengeance**" quan el pintor Henri Régnault, amic seu, és assassinat.

Audició de les seves primeres obres a la Salle Plèyel, poemes simfònics.

Obté la nacionalitat francesa, en complir l'edat reglamentària, 25 anys.

Deixeble de Franck, que compondrà per a ella, el 1880, el Quintet amb piano.

1877 "**Héro i Leandre**", òpera en un acte al Châtelet. Direcció Edouard Colonne que també romandrà amic i admirador seu per sempre.

Primer gran èxit: "**Les Argonautes**". És reconeguda com a compositora.

Triomf de "**Ludus pro Pàtria**", oda simfònica per a cors i orquestra amb recitatius en vers.

Elegida per celebrar el Centenari de la Revolució Francesa, compon "**l'Ode Triomphale**".
Les tres obres citades darrerament són representades davant 20000 persones al "Palais de l'Industrie", transformat en sala d'òpera. La senyoreta Holmès apareix a tots els diaris; no hi ha crònica que l'ignori.

Triomfa a Florència amb "**L'Hymne à la Paix**", compost a demanda d'aquesta ciutat per commemorar el 600 aniversari de la mort de la Beatrice de Dante. Aquí també s'ha reformat completament una sala per tal de satisfer-la. A tota Itàlia, aquesta estrena esdevé un deliri.
Converses amb la ciutat de Chicago.

La seva òpera "**La Montagne noire**", de la que ella ha escrit també el llibret és admesa al Garnier. Però ha incidit en un domini reservat als homes, la crítica es desferma. Malgrat tot, la seva obra serà representada 13 vegades, aplaudida pel públic i defensada per Saint-Saëns i certs musicòlegs que no han pres part en la polèmica.

Compon obres menys ambiciosos, en les que hi té un paper important la defensa dels oprimits: .Poemes simfònics dedicats a Irlanda com "**Irlande**", "**L'Opprimée**", "**Les Exilés**", "**Chanson des gars d'Irlande**," a Espanya, Grècia o Polònia com "**García Pérez**", "**Soir d'hiver**", "**Les chants de la Kithérède**," "**Polònia**" etc Les seves melodies assoleixen gran èxit, tant a França com a Itàlia, Alemanya o els Estats Units. Les seves grans composicions són representades sempre en sales de prestigi i dirigides sempre per Colonne.

Està en contacte amb el Metropolitan de New York per representar "La Montagne noire" Mor el 28 de gener .La seva memòria es ràpidament ocultada, mentre que li són retuts homenatges per part de Saint-Saens, Reynaldo Hahn, Georges Franck, etc

* Seu Social: 65 rue du Javelot 75013 PARIS. Tel / FAX: 0144239794

** Informació complementària sobre aquesta compositora en l'article "*Judith Gautier i Richard Wagner, de la fantasia al somni etern*", d'aquest mateix número.